

INSTYTUT SPRAW
PUBLICZNYCH

ZIELONA TRANSFORMACJA POLSKIEGO ROLNICTWA

Gdzie jesteśmy? Co dalej?

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Metodologia badań

**ILOŚCIOWE I JAKOŚCIOWE
BADANIA OPINII ROLNIKÓW**

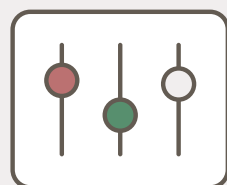
207 WYWIADÓW CAWI

zrealizowanych wśród
użytkowników ogólnopolskiego
panelu badawczego Opinie.pl
firmy IQS, próba ogólnopolska

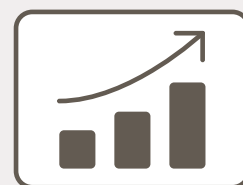
**10 INDYWIDUALNYCH
WYWIADÓW
JAKOŚCIOWYCH**

Okres realizacji badań: czerwiec-lipiec 2023 r.

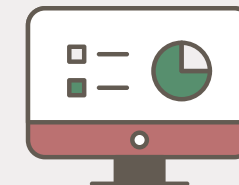
CELE BADANIA

**ANALIZA POSTAW
ROLNIKÓW WOBEC
OCHRONY KLIMATU
I ŚRODOWISKA
NATURALNEGO**

**ZEBRANIE OPINII
ROLNIKÓW
O WSPÓLNEJ
POLITYCE ROLNEJ**

**OCENA SYTUACJI
GOSPODARSTW
ROLNYCH ORAZ
STANU POLSKIEGO
ROLNICTWA**

- **Sytuacja polskiego rolnictwa jest trudna.** Rolnicy borykają się m.in. z problemem rosnących kosztów, nieprzewidywalnością i niestabilnością cen produktów rolnych. Negatywny wpływ ma także sytuacja związana z kryzysem zbożowym i napływem produktów rolnych z Ukrainy.
- 54% badanych gospodarstw w 2022 roku odnotowało stratę lub bilans zerowy. **Części rolników trudno utrzymać się z prowadzonej działalności. Muszą poszukiwać dodatkowych źródeł zarobku. Rosną obawy o przyszłość.**
- Zmiana klimatu i jej konsekwencje, takie jak susza czy ekstremalne zjawiska pogodowe, jeszcze bardziej pogarszają sytuację rolnictwa. Rolnicy nie dostrzegają jednak związku między nimi a zmianą klimatu. **Większość badanych uznaje też, że działalność rolnicza nie ma negatywnego wpływu na stan środowiska i klimat.**

Badania opinii rolników

Główne wnioski (1)

- Dostrzeganym problemem jest **nadmierne uzależnienie rolnictwa od środków chemicznych oraz stosowanie antybiotyków w hodowli zwierzęcej**. Większość rolników byłaby gotowych poprzeć ograniczenie ich stosowania nie tyle ze względu na ochronę klimatu czy środowiska, co świadomość niekorzystnego wpływu ich stosowania na zdrowie człowieka.
- Rolnicy oceniają polską żywność jako bezpieczną, ale umiarkowanej jakości. Z tego względu ponad **60% badanych rolników oddzielnie wytwarza żywność wyższej jakości na własne potrzeby**. Poszukuje też produktów lokalnych ze sprawdzonych źródeł.
- Dla rolników skupionych na przetrwaniu sprawy **ochrony środowiska i klimatu nie są priorytetem**. Stosowanie metod przyjaznych im (np. ograniczanie stosowania nawozów, stosowanie preparatów mikrobiologicznych) nie jest powszechne. Co więcej, większość badanych nie zamierza wprowadzać takich działań w najbliższych latach.

Badania opinii rolników

Główne wnioski (2)

- **Rolnicy są jednak otwarci na wprowadzanie zmian przyjaznych dla środowiska i klimatu.** Zdecydowanie popierają m.in. wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego, obowiązek zapewnienia dobrostanu zwierząt czy dbałość o stosowanie płodozmianu i różnorodności biologicznej. 48% badanych jest też za ograniczeniem hodowli przemysłowej. Najmniejsze poparcie ma wśród nich ograniczenie produkcji zwierzęcej.
- **Rolnicy czują się przytłoczeni i zagubieni w gąszczu często zmieniających się przepisów. Brakuje im wiedzy na temat rozwiązań i narzędzi, które mogłyby lepiej pomóc im chronić środowisko i klimat.** Obawiają się, że ich wprowadzenie w gospodarstwie (np. przejście na produkcję ekologiczną) mogłoby być nieoptyczne.
- **Rolnicy potrzebują bieżących i przystępnych informacji dotyczących rozwiązań przyjaznych dla klimatu i środowiska, pokazywania dobrych praktyk i promowania ich wśród gospodarstw.**

Badania opinii rolników

Główne wnioski (3)

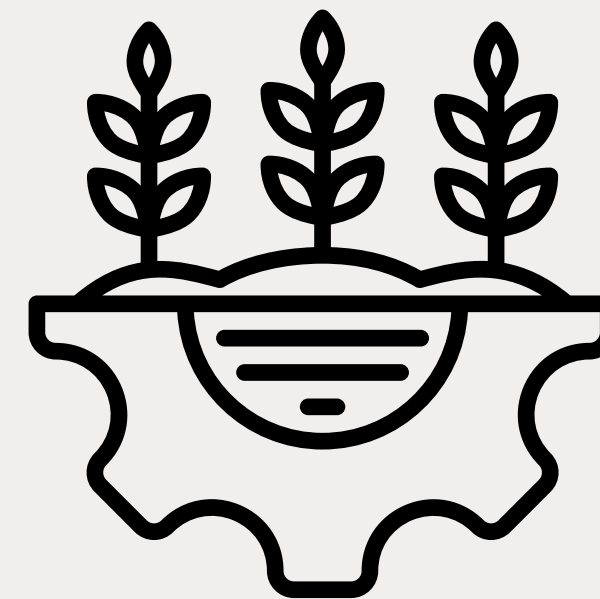
- **Wdrożenie zielonej transformacji rolnictwa wymaga poprawy sytuacji ekonomicznej gospodarstw, w tym ustabilizowania ich dochodów i zwiększenia opłacalności produkcji.** Jednym ze sposobów może być skracanie łańcuchów dostaw, wsparcie rolników w rozwijaniu bezpośredniej sprzedaży produktów i lepszym docieraniu do konsumentów. Pozwoliłoby to m.in. omijać pośredników i zwiększać dochodowość prowadzonej przez nich działalności.
- Alternatywne źródła energii, skracanie łańcuchów dostaw, wsparcie w ubieganiu się o środki na transformację oraz informacje o metodach i rozwiązaniach ochrony środowiska i klimatu, to obszary, w których jest największe zapotrzebowanie na wiedzę wśród rolników.

Badania opinii rolników

Główne wnioski (4)

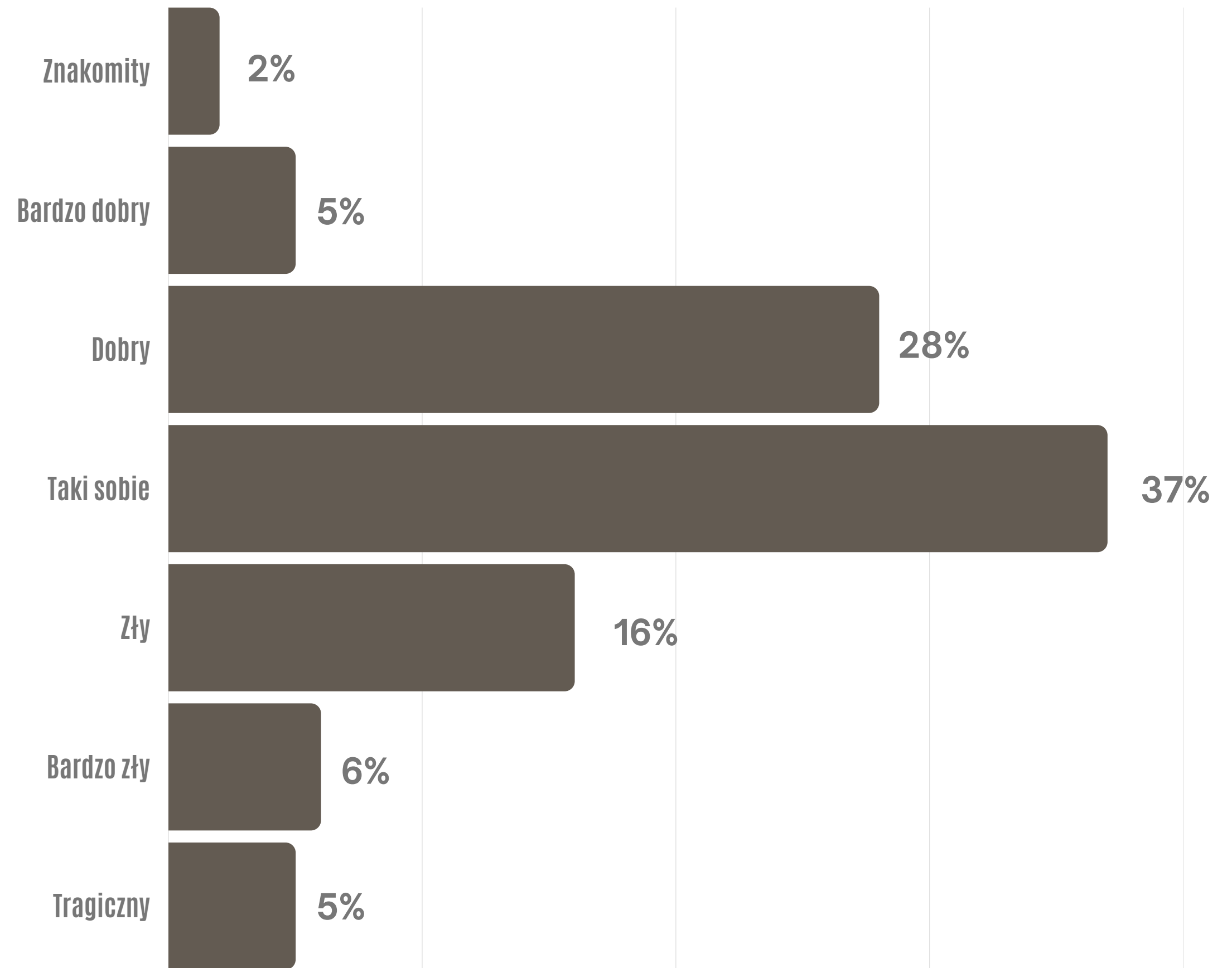
ROLNICTWO W CZASACH KRYZYSÓW

Sytuacja rolnictwa

Jak ogólnie ocenia Pan/Pani obecny stan polskiego rolnictwa?

Sytuacja rolnictwa

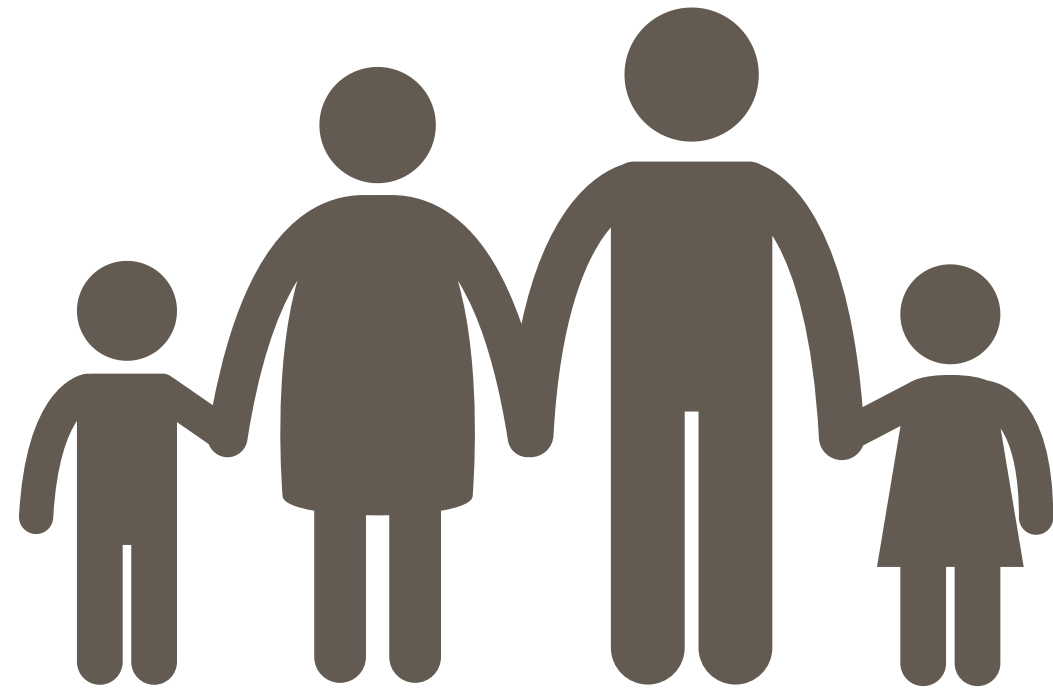

Sytuacja rolnictwa w Polsce moim zdaniem ma się ku złemu. Jak ja mam 10 ha, to nie jest opłacalne.

Nie jest realne się utrzymać z tego, żeby jakoś tam prosperować i normalnie funkcjonować, żyć. Przynajmniej ja tak to odczuwam, że teraz żeby w ogóle zaistnieć i miało to jakiś sens to trzeba mieć dużo, dużo więcej hektarów - co najmniej 80 ha.

[M, 25-29, 10 ha, produkcja roślinna]

32% badanych planuje w ciągu 1-2 lat zwiększyć wielkość produkcji.

42% badanych uznało, że w Polsce rodzina z dwojgiem lub trojgiem dzieci nie jest w stanie utrzymać się wyłącznie z działalności rolniczej.

Sytuacja rolnictwa

Czy uważa Pan/Pani, że rodzina z 2-3 dziećmi może utrzymać się tylko z działalności rolniczej w Polsce?

44% badanych stale pracuje poza rolnictwem, a 36% wykonuje dodatkową pracę raz na jakiś czas.

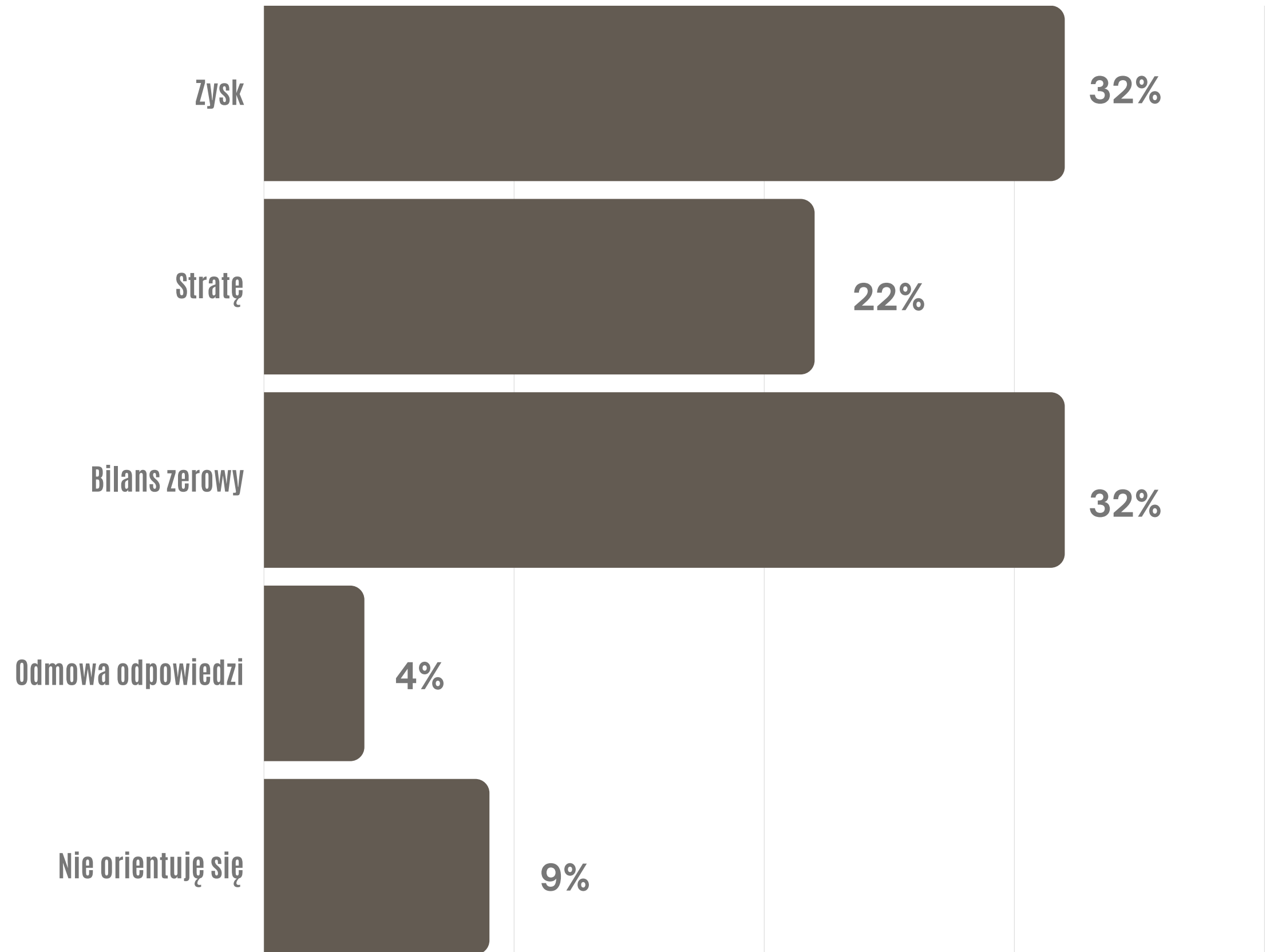
Sytuacja rolnictwa

Czy zarabia Pan/Pani dodatkowo uprawiając zawód niezwiązany z rolnictwem??

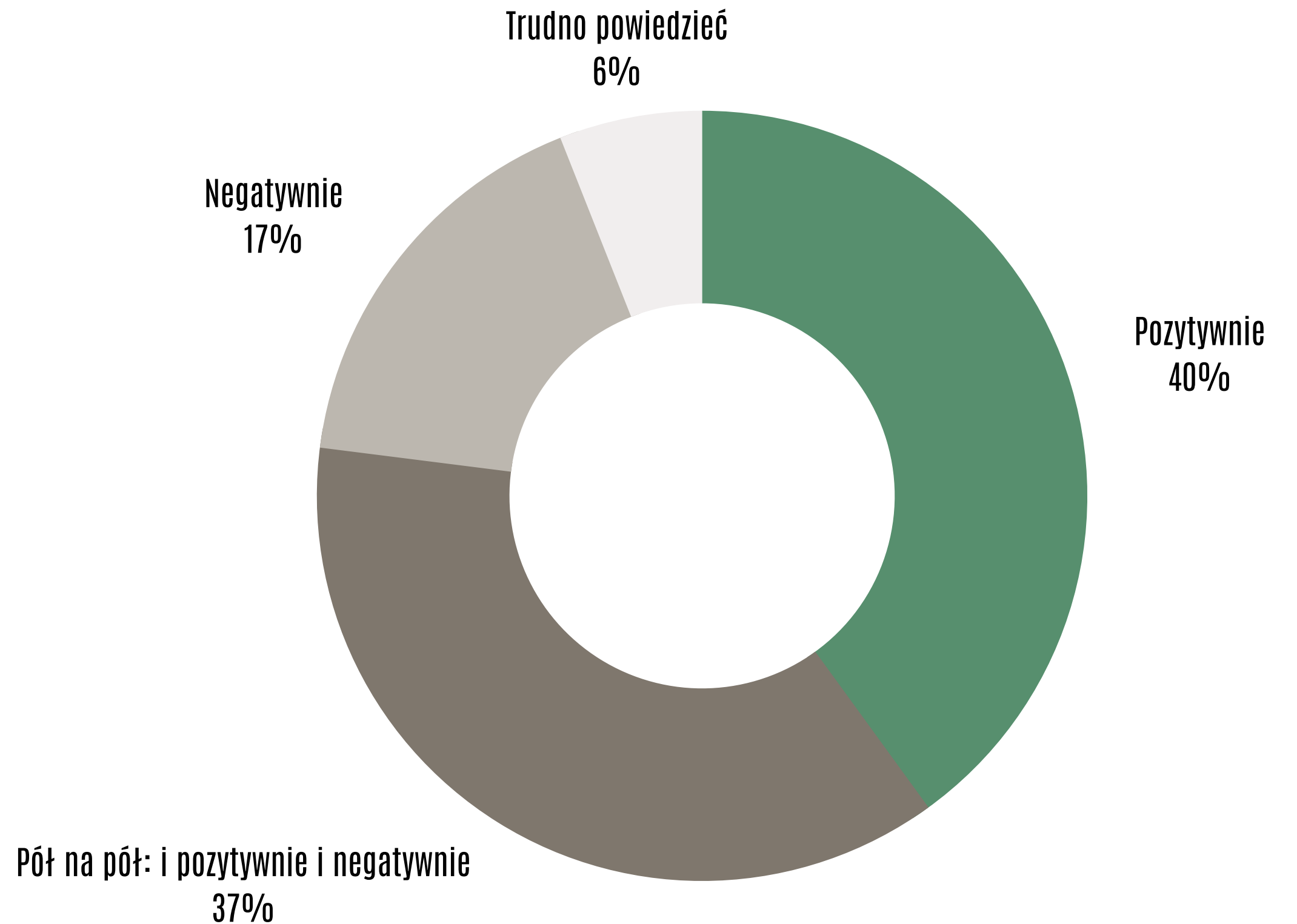
Sytuacja rolnictwa

Czy w roku 2022 Pana/i gospodarstwo rolne odnotowało?

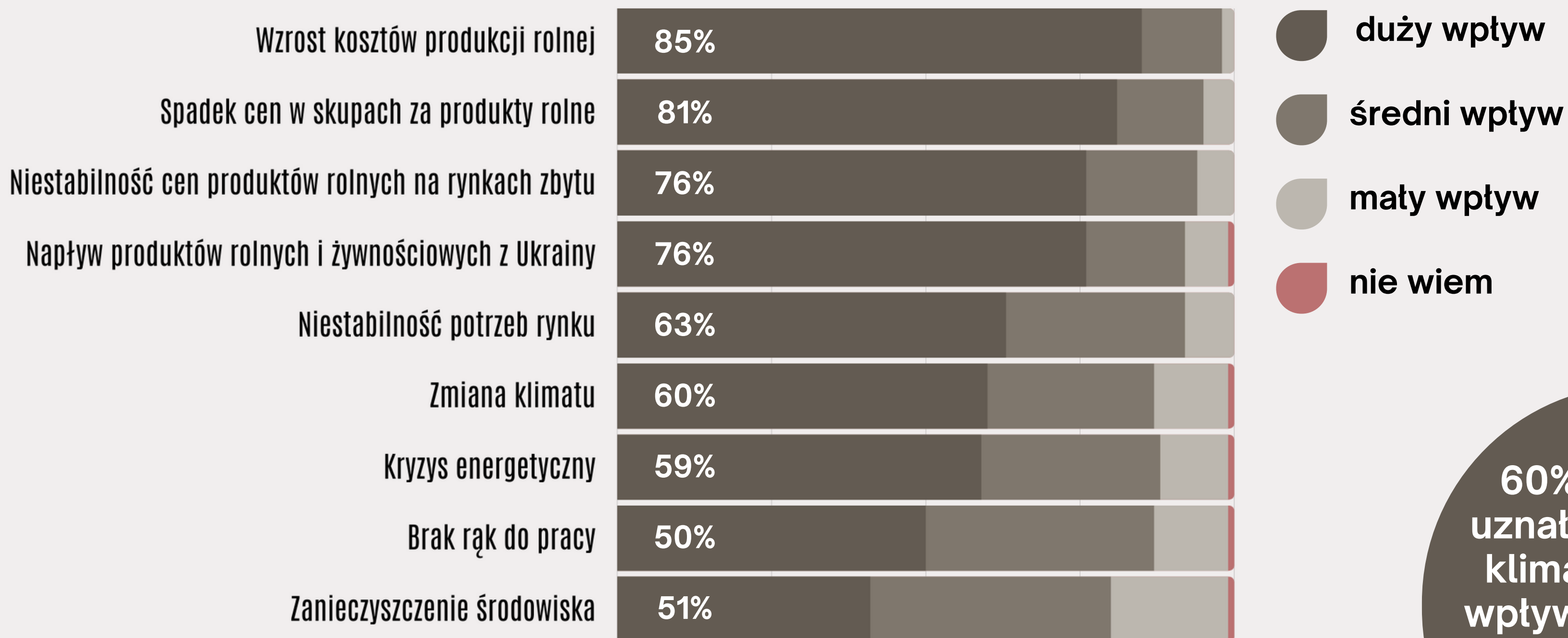
Sytuacja rolnictwa

Jak Pana/Pani zdaniem członkostwo Polski w Unii Europejskiej wpływa na stan polskiego rolnictwa?

Uwarunkowania sytuacji w rolnictwie

Jaki wpływ Pana/i zdaniem mają poniższe aspekty na obecny stan polskiego rolnictwa?

60% badanych uznało, że zmiana klimatu ma duży wpływ na sytuację w rolnictwie

Kobiety istotnie częściej niż mężczyźni uznają, że zmiana klimatu ma duży wpływ na sytuację w rolnictwie.

69%

49%

SUSZA

NIEKORZYSTNE
ZJAWISKA
PRZYRODNICZE

NIESTABILNOŚĆ CEN
NA RYNKU ZBYTU

CHOROBY ZWIERZĄT
LUB ROŚLIN

DOMINACJA DUŻYCH
GOSPODARSTW

KRYZYS
ENERGETYCZNY

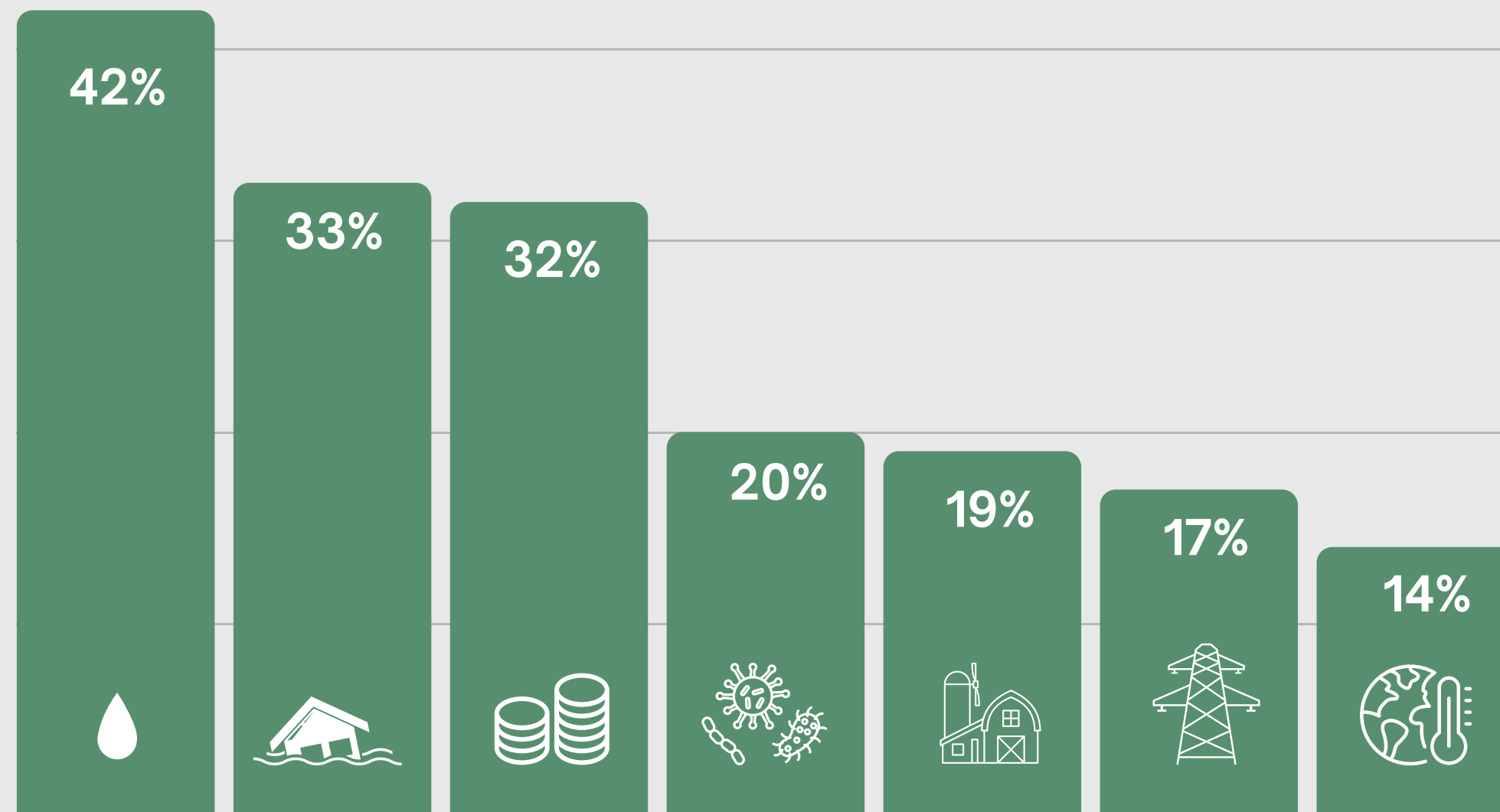

KRYZYS
KLIMATYCZNY

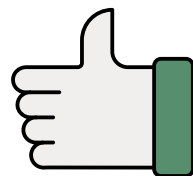
Obawy rolników

Czego najbardziej obawia się Pan/Pani w związku z gospodarstwem rolnym?

N= 207. Źródło: Badanie CAWI, Instytut Spraw Publicznych, 2023 rok.
W pytaniu można było wybrać maksymalnie 5 spośród 22 odpowiedzi. Pokazano wybrane odpowiedzi.

Rolnicy o jakości polskiej żywności

Zdaniem rolników jakość polskiej żywności jest dobra i zależy od sposobu produkcji (konwencjonalny vs. ekologiczny).

Według badanych najwyższej jakości, ekologicznej żywności jest mało na rynku, a przeciętnej osoby w Polsce na nią nie stać. Jednocześnie rolnicy dostrzegają, że liczba świadomych konsumentów poszukujących takiej żywności (głównie warzyw, owoców, jaj) zwiększa się.

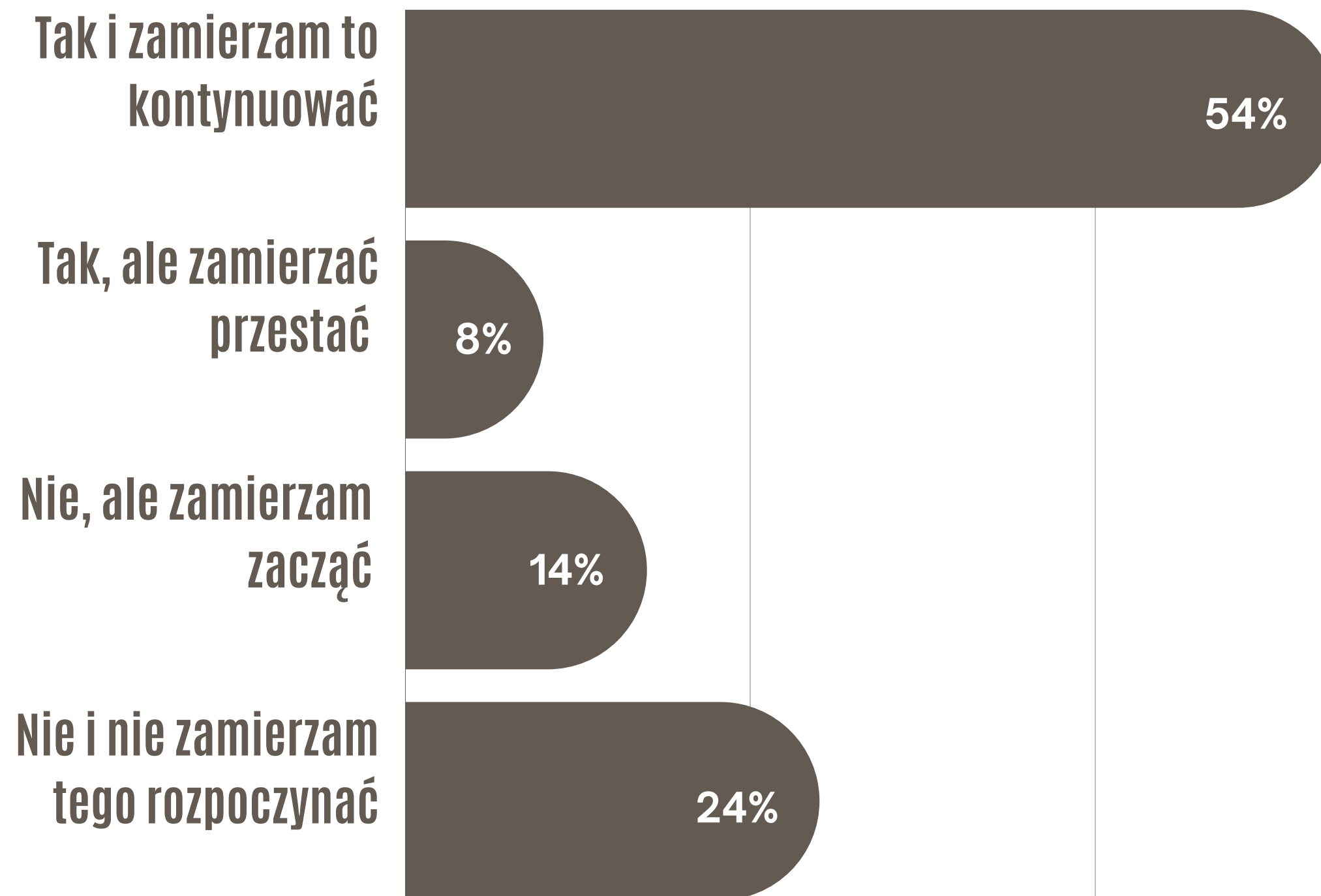

Produkty polskie powszechnie dostępne w sklepach oceniane są jako względnie dobre. Muszą spełniać podstawowe wymogi bezpieczeństwa. Warzywa i owoce z hipermarketów pochodzą od dużych producentów rolnych optymalizujących swoją produkcję maksymalnymi dopuszczalnymi dawkami środków chemicznych, aby uzyskać produkt wyglądający dobrze, zdrowo, spełniający wymogi jednolitości co do kształtu, wielkości oraz w możliwie krótkim czasie.

Z perspektywy rolnika żywność taka jest do przyjęcia, jednak jej smak, świeżość, walor zdrowotny i odżywczy są znacznie słabszej jakości. Sami kupują takie produkty sporadycznie, najczęściej w okresie jesienno-zimowym.

Ponad 60% badanych rolników **oddzielnie wytwarza żywność** wyższej jakości **na własne potrzeby**

Czy na potrzeby własnego gospodarstwa domowego oddzielnie wytwarza Pan/Pani żywność ekologiczną (czyli m.in. bez nawozów mineralnych, chemicznych środków ochrony roślin lub pasz genetycznie modyfikowanych)?

Jakie dostrzega Pan/Pani zagrożenia dla bezpieczeństwa żywnościowego* w Polsce?

- Bezpieczeństwo żywnościowe to sytuacja, w której konsumenci mają dostęp do odpowiedniej ilości żywności dobrej jakości (bezpiecznej, odżywczej, różnorodnej). Żywność ta jest też przystępna cenowo.

Kryzys gospodarczy (45%)

Napływ żywności z Ukrainy (48%) i z innych krajów (43%)

Marnotrawstwo żywności (42%)

Niestabilna sytuacja dochodowa rolników (36%)

Bezpieczeństwo żywnościowe

Zmiana klimatu (33%)

Niskie zarobki konsumentów, których nie stać na żywność wysokiej jakości (35%)

Nadmierne uzależnienie rolnictwa od środków chemicznych (31%)

Zanieczyszczenie wód, gleby, powietrza (28%)

Potrzebne zmiany systemowe

Tylko 13% badanych wskazało na potrzebę edukacji rolników i doradztwa z zakresu rozwiązań przyjaznych środowisku jako priorytety, a 6% potrzebę redukcji gazów cieplarnianych w rolnictwie

Które sprawy dotyczące polskiego rolnictwa wymagają Pana/Pani zdaniem wprowadzenia systemowych zmian lub wsparcia w pierwszej kolejności? Proszę zaznaczyć maksymalnie 5 odpowiedzi.

ROLNICY O KLIMACIE I ŚRODOWISKU

Jaki wpływ, jeśli jakikolwiek, według Pana/Pani ma rolnictwo na...?

	NEGATYWNY	NEUTRALNY	POZYTYWNY	NIE WIEM
 Środowisko przyrodnicze (jego czystość, bioróżnorodność, poziom wód, żyzność gleb)	20%	21%	54%	4%
 Zmianę klimatu (temperaturę, ilość i częstość opadów oraz siłę wiatru)	27%	25%	41%	4%
 Czystość powietrza	18%	21%	57%	4%

Rolnictwo a klimat i środowisko

Wskazywanie na **rolnictwo jako na sektor współodpowiedzialny za kryzys klimatyczny** i odgórne narzucanie regulacji mających na celu zmiany proklimatyczne, **to - zdaniem rolników - „nagonka” i „przesada”**.

W ich opinii znacznie większy wpływ na postępujące zmiany klimatyczne mają przemysł i transport (lądowy i powietrzny).

Badani kojarzą szkodliwy wpływ rolnictwa na klimat przede wszystkim z **hodowlą zwierząt** (generuje gazy cieplarniane) **oraz ze stosowaniem nawozów sztucznych i środków ochrony roślin**, które można ograniczać (tj. używać mniejszych ilości, bardziej kontrolować stosowanie).

Kobiety są istotnie częściej przekonane o negatywnym wpływie rolnictwa na zmianę klimatu.

Poparcie dla rozwiązań mających na celu ochronę środowiska i klimatu

Wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego

Obowiązek zapewnienia dobrostanu zwierząt
(np. pasze bez konserwantów i antybiotyków, wolne wybiegi)

Stosowanie płodozmiann i różnorodność biologiczna
(np. zmianowanie lub dywersyfikacja upraw)

Przejęcie w gospodarstwie na odnawialne źródła energii
(np. słońce, wiatr)

Wyłącznie używanie nawozów i środków ochrony roślin
przyjaznych środowisku

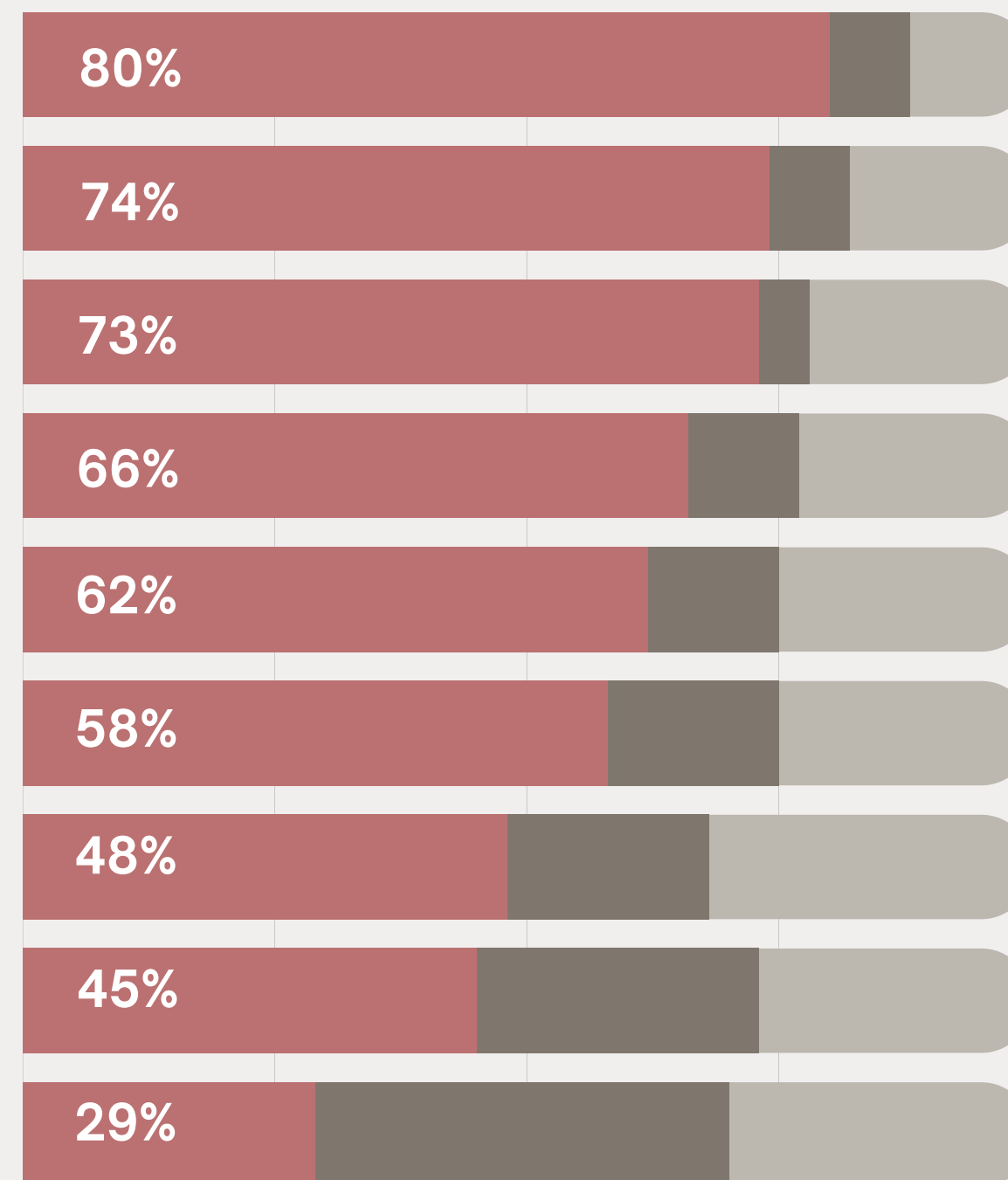
Rezygnacja ze stosowania antybiotyków w hodowli zwierząt

Ograniczanie hodowli przemysłowej

Odejście od gospodarki opartej na węglu

Ograniczanie produkcji mięsa

 za przeciw nie wiem

Czy popiera
Pan/Pani
uzależnieniu
doptat z UE dla
rolników od ich
dbałości o
środowisko i
klimat?

- zwiększa biurokrację
i utrudnia pracę
- rolnik sam wie, co
jest dobre dla jego
gospodarstwa
- nieoptycalne

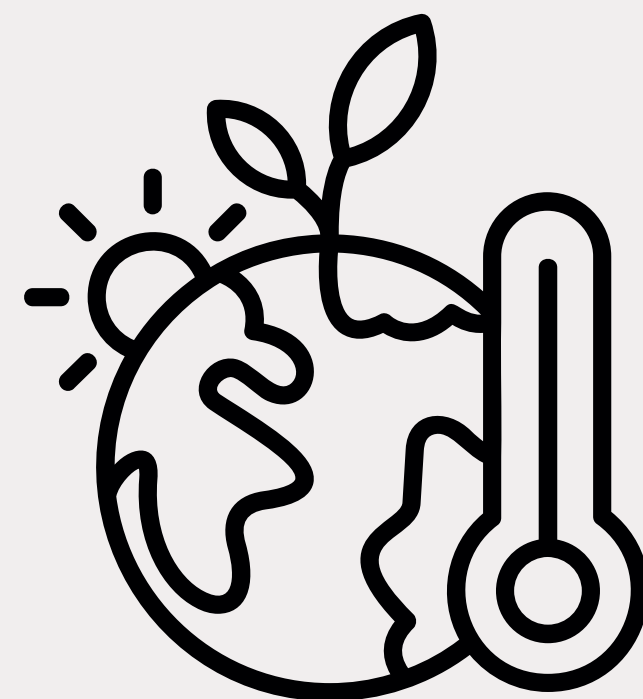

Kluczowe dla badanych jest to, żeby rolnicy w Europie nie byli nadmiernie obciążeni restrykcjami/wymogami dotyczącymi ochrony środowiska w porównaniu do rolników spoza Unii Europejskiej, w tym z Ukrainy:

Ochrona środowiska to powinny być zasady ogólnoświatowe (...) a nie, że te towary z zagranicy co mają zupełnie inne restrykcje mogą normalnie wjechać do nas i konkurują z naszymi. To powinno być zatrzymane. Jak my mamy konkurować z czymś takim? To jest nierealne
[M, 25-29, 10 ha, produkcja roślinna]

OCHRONA KLIMATU I ŚRODOWISKA W PRAKTYCE

W opinii badanych
polscy rolnicy stosują
zbyt dużo nawozów.
Problemem jest
przenawożenie.

Nawozy należy
ograniczać i stosować
precyzyjnie.
Są szkodliwe i
niekorzystne dla
zdrowia człowieka oraz
środowiska.

Nawozów nie da się
całkowicie
wyeliminować. Bez
nich nie będzie plonów.

Ograniczanie stosowania pestycydów, środków ochrony roślin, nawozów

Badani stawiają pytania:

Czym można zastąpić nawozy?

W jaki sposób?

**Na ile skuteczne są inne
rozwiązania?**

Najbardziej to możemy tymi nawozami zmniejszać, bo jednak to idzie później do wód gruntowych, do zbiorników, do akwenów wodnych i w maju po prostu od tego azotu to jest tak zielono, że... No, tutaj widzę taki problem, przenawożenie. Rolnik chce mieć duże plony i czasami nawet na wyrost, tak jak ja zaobserwowałam, a ja staram się zmniejszać te dawki zdecydowanie, nie stosować tak środków, ale niektórzy tych nawozów, saletry tyle ładują, żeby jak najwięcej, a później ten azot... Azot zresztą jak to widać, jak jest ciepło to widać jak on się unosi. [K, 25-29, 5 ha, produkcja roślinna]

Kiedyś było takie przeświadczenie w rolnictwie, że jeśli się więcej tego nawozu posypie, to będzie większy zysk z tego. Teraz się okazuje, że za duże dawki są szkodliwe i dla budżetu rolnika i dla plantacji, ponieważ ważne jest zachowanie równowagi. (...) Biorąc udział w szkoleniach rozmawiałem z wieloma ludźmi z wykształceniem technicznym, na przykład i utwierdzam się w przekonaniu, że stosowanie większej ilości oprysków lub nawozów nie da lepszego zysku. Ja jestem przeciwnikiem, godzę się z pewnymi założeniami, ale nie zgadzam się z wyeliminowaniem niektórych substancji aktywnych z naszego rynku, bo uważam, że się po prostu nie da. Będzie to tak uciążliwe, że rolnik będzie niezadowolony i konsument docelowy. Poza tym oni narzucają, że to tylko Unia Europejska ma tak naprawdę trzymać i mamy zrobić taką zieloną wyspę, a pozostałe kontynenty nie do końca. Nie są w stanie w Stanach tego narzucić, w Chinach, że wszyscy nagle mają przestać stosować substancję X czy Y. Także ja nie do końca jestem przeciwnikiem wycofania tych środków, jestem może za zmniejszeniem dostępności. Może, że na przykład ten środek będzie dostępny tylko dla osób, które skończyły jakieś szkolenie albo posiadają kwalifikacje.

[M, 25-39, 15 ha, produkcja roślinna]

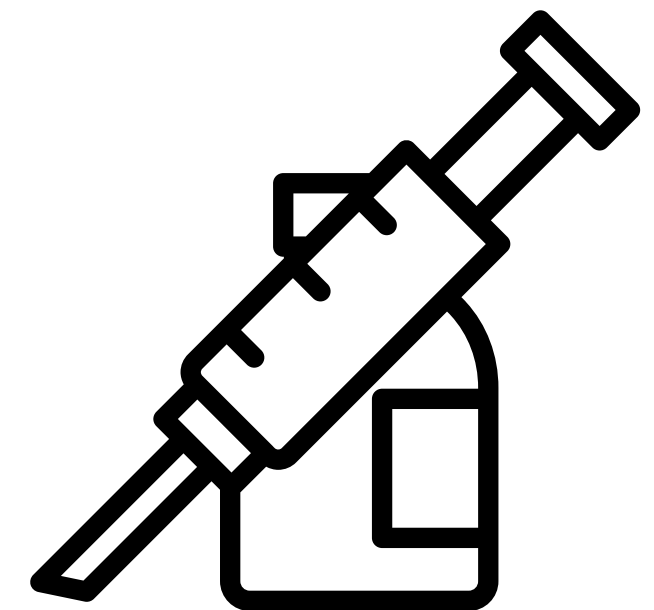

W opinii rolników stosowanie antybiotyków w produkcji zwierzęcej powinno być nie tylko skutecznie kontrolowane, lecz także ograniczane do sytuacji, w których konieczne jest przeleczenie zwierzęcia.

Badani przyznają, że nie mają rzetelnej wiedzy na temat stosowania antybiotyków u zwierząt hodowlanych.

Nieakceptowalny, sposób używania antybiotyków (np. podawane stale w wodzie do pojenia) kojarzone im się przede wszystkim z hodowlą drobiu.

Antybiotyki w hodowli

jeżeli jakieś rozwiązanie wydaje mu się:

**niezrozumiałe | zbyt skomplikowane w realizacji |
nieoptycalne | wymagające zdobycia zbyt dużej wiedzy**

nie podejmie się jego realizacji, a skoncentruje się na pracy bieżącej.

Rolnika cechuje pragmatyczne podejście

Kobiety istotnie częściej niż mężczyźni

dbają o dobrostan zwierząt

**planują całkowitą rezygnację ze stosowania nawozów
i chemicznych środków ochrony roślin.**

36%

15%

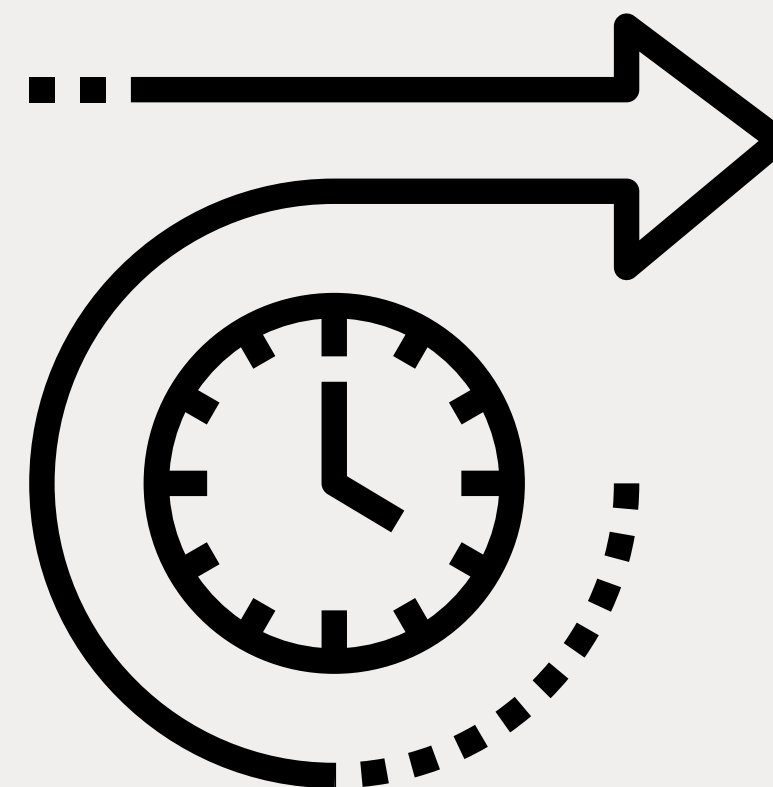

19%

5%

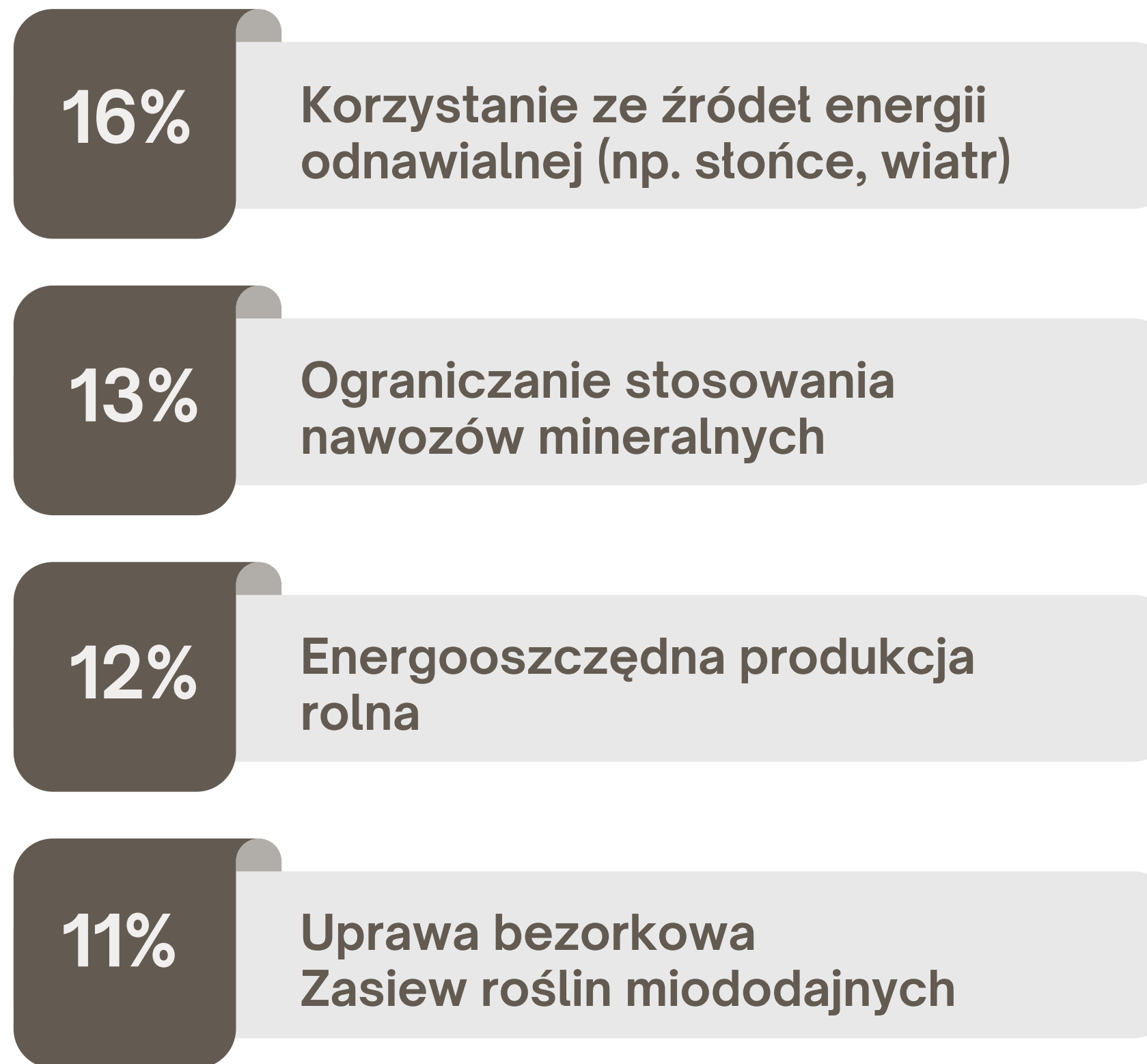
CO DALEJ?

23% rolników nie planuje wprowadzać żadnych zmian

Spośród 14 wymienionych w ankiecie zmian przyjaznych dla środowiska i klimatu, tylko 5 zostało wybranych przez więcej niż 10% badanych.

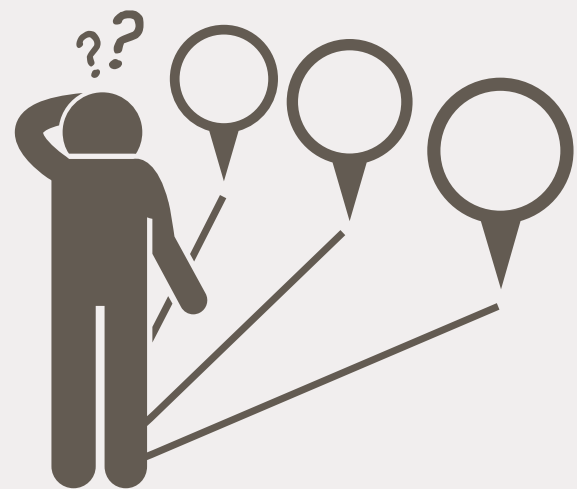
Jakie zmiany planujecie Państwo wprowadzić w swoim gospodarstwie rolnym w ciągu najbliższych 1-2 lat?

Z których ekoschematów* korzysta lub zamierza skorzystać Pana/Pani gospodarstwo rolne do 2027 roku?

*Ekoschematy to nowy rodzaj płatności bezpośrednich dotyczący działań korzystnych na rzecz środowiska, klimatu i dobrostanu zwierząt, które wykraczają ponad podstawowe wymogi wynikające z warunkowości.

Które działania systemowe Pana/Pani zdaniem należy przede wszystkim wdrożyć, by polskie rolnictwo było przyjazne dla środowiska naturalnego i klimatu?

N= 207. Źródło: Badanie CAWI, Instytut Spraw Publicznych, 2023 rok.

W pytaniu można było wybrać maksymalnie 5 spośród 11 odpowiedzi. Pokazano wybrane odpowiedzi.

PRZESZKODY W ZIELONEJ TRANSFORMACJI ROLNICTWA

40%

Zmęczenie
ciągłymi
zmianami
przepisów

39%

Wysokie
koszty i niska
opłacalność
produkcji
rolnej

36%

Niestabilność
przychodów

33%

Konkurencja
ze strony
dużych
gospodarstw

30%

Skomplikowane
przepisy
dotyczące
rozwiązań
przyjaznych
środowisku i
klimatowi

Które obszary wiedzy na temat transformacji rolnictwa należy poszerzyć w pierwszej kolejności wśród rolników?

- ✓ **Alternatywne źródła energii (woda, słońce, wiatr, biomasa) (40%)**
- ✓ **Skracanie łańcuchów dostaw i form bezpośredniego kontaktu z odbiorcami produktów rolnych (36%)**
- ✓ **Pomoc w ubieganiu się o dofinansowania na rozwiązania przyjazne klimatowi i środowisku (36%)**
- ✓ **Nowe formy rolnictwa i ekologii, np. ekologiczne środki ochrony roślin (36%)**
- ✓ **Nowe technologie w rolnictwie (34%)**

Który ze sposobów pozyskiwania wiedzy na temat przyjaznych środowisku i klimatowi sposobów gospodarowania jest dla Pana/Pani wygodny?

PROGRAMY TELEWIZYJNE,
AUDYCJE RADIOWE

35%

KURSY, SKOLENIA ONLINE

33%

KURSY, SZKOLENIA STACJONARNE

33%

GRUPY, FORA W MEDIACH
SPOŁECZNOŚCIOWYCH

32%

LITERATURA BRANŻOWA

29%

KONSULTACJE Z DORADCAMI

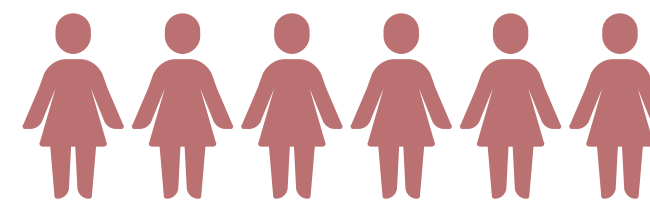
27%

SPOTKANIA Z PRODUCENTAMI SPRZĘTU/
ŚRODKÓW ROLNICZYCH

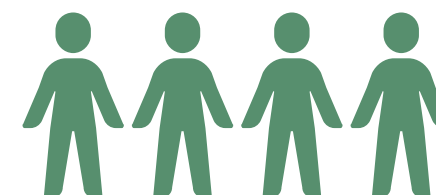
26%

Charakterystyka próby

Płeć

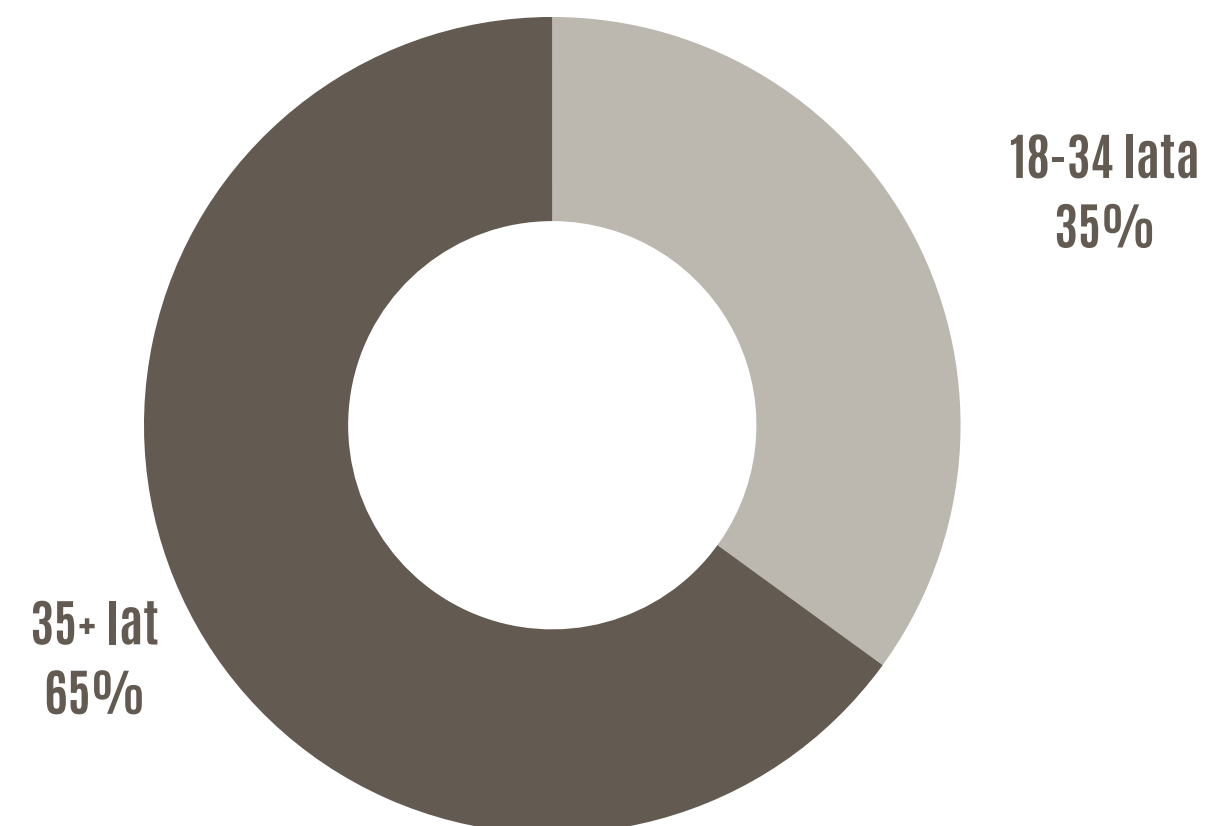

57%

43%

Wiek

Charakterystyka próby

Jaka jest powierzchnia Pana/Pani gospodarstwa rolnego, tj. łączna powierzchnia wszystkich użytkowanych lub dzierzawionych gruntów gospodarstwa, w skład której wchodzi użytki rolne, lasy i grunty leśne oraz pozostałe grunty?

Co dominuje w Pana/Pani gospodarstwie rolnym: uprawa roślin czy hodowla zwierząt?

Uprawa roślin (tzn. zboża, owoce, warzywa, grzyby)

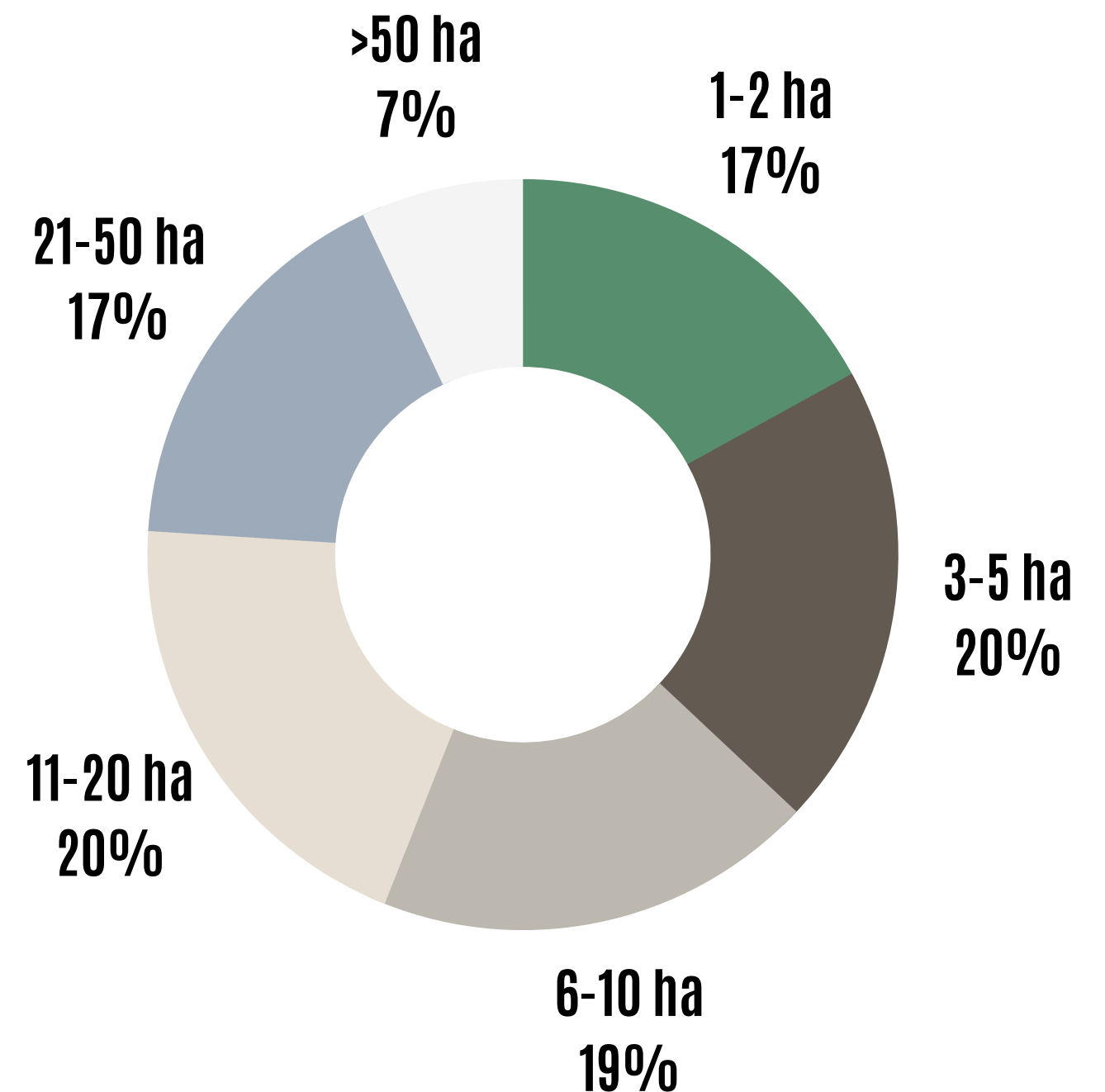
60%

Hodowla zwierząt (tzn. bydło, trzoda chlewna, ptactwo, ryby, pszczoły)

9%

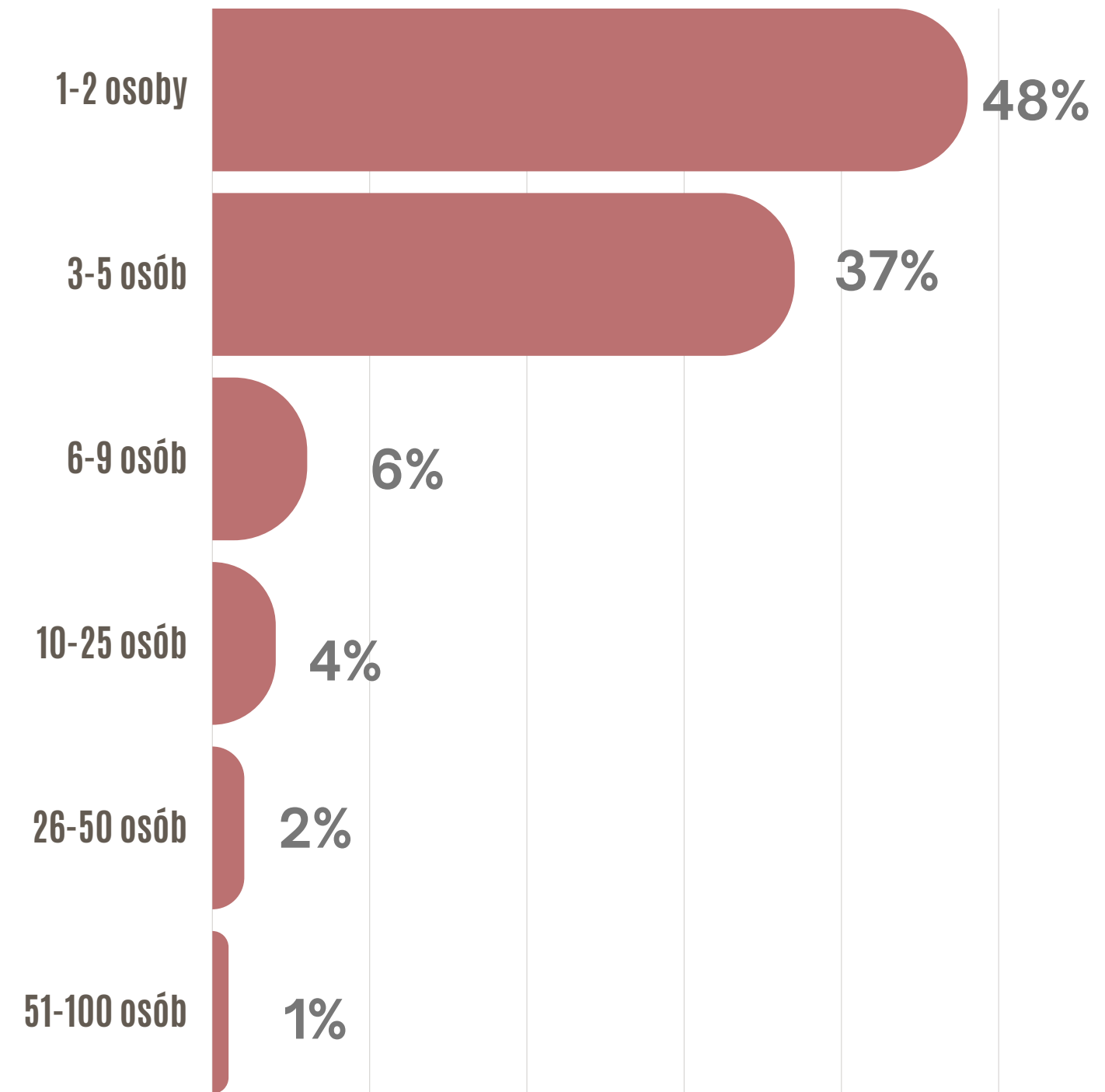
Oba mniej więcej po połowie

31%

Charakterystyka próby

Jak dużo osób włącznie z Panem/Panią pracuje w Pana/ani gospodarstwie rolnym?

Instytut Spraw Publicznych
Program Zrównoważonego Rozwoju i Polityki Klimatycznej
ul. Szpitalna 5 lok. 22
00-031 Warszawa

INSTYTUT SPRAW
PUBLICZNYCH

Badanie zrealizowano dzięki wsparciu European Climate Foundation.

© Copyright by Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2023

Kierowniczka projektu: **dr Paulina Sobiesiak-Penszko**,
paulina.sobiesiak@isp.org.pl
Koordynatorka projektu: Katarzyna Banul-Wójcikowska
katarzyna.banul@isp.org.pl

Kontakt dla mediów:
Katarzyna Zacharska
katarzyna.zacharska@isp.org.pl
tel. 794 114 391